

УЧЕБНА ПРОГРАМА

ПО МОДУЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА

ЗА УЧЕНИЦИ В VIII-XII КЛАС

I. Общо представяне на обучението по безопасност на движението по пътищата

Обучението по безопасност на движението по пътищата (БДП) се разглежда като неделима част от цялостното образование и възпитание на личността на ученика, придобиване на компетентностите по толерантност и интеркултурен диалог, безопасност на движението по пътищата, превенция на насилието, справяне с гнева и агресията, мирно решаване на конфликти . Дългосрочната роля на възпитанието и обучението по безопасността на движението по пътищата е формирането на определен начин на мислене и изграждането на транспортна култура на отделната личност, които да гарантират не само личната безопасност, но и сигурността на останалите участници в движението.

Ученикът трябва да носи отговорност за поведението си и да оценява влиянието на постъпките си за своя живот и този на другите хора, да опазва животът и здравето на участниците в движението по пътя, да улеснява тяхното придвижване, да опазва имуществото на юридическите и физическите лица.

По своята същност обучението по модула трябва да включва ученика и учителя в активно-действено сътрудничество и провеждането на диалог за постигането на целите на обучението. Ученикът трябва да е поставен в условията да търси аргументи „за” и „против” когато е необходимо да се справя с житейски проблеми. Да прилага стратегии за успешна комуникация, вкл. и компенсаторни стратегии, за да избегне недоразумения при взаимодействието с членовете на семейството си, общността и другите хора като участници в движението по пътищата по конструктивен начин. Да е поставен в условията да анализира и да оценява причините за пътнотранспортните произшествия. Да предлага и изпълнява мерки за превенция и предотвратяване на негативните взаимоотношения между участниците в движението по пътищата.

Затова от обучаваните се изисква освен да учат и знаят преподавания материал, да умеят чрез разбиране и преценяване на пътните ситуации да прилагат научените знания. За доброто усвояване са необходими практически упражнения и симулации, както и анализиране на различни критични ситуации от практиката. Също така и прилагане на придобития положителен опит, получен от родителите и приятелите.

Обучението е насочено към формиране на три основни групи умения за учениците:

1. умения за защита - на сензомоторно равнище;

2. интелектуални умения - умения за анализ, сравнение, откриване на причинно-следствени връзки, базирани на познаването на правилата за движение по пътищата;
3. практически умения - свързани с овладяването на реални и естествени действия с цел вземане на решения за адекватно поведение в пътната среда.

II. Цели на обучението

1. Познаване и разбиране на графични изображения и пътни знаци за движение извън населеното място, ж.п. прелези и маневри.
2. Оценяване и анализиране на пътните ситуации в извън населеното място, ж.п прелези и при маневри, както и на движението през отделните части на денонощието.
3. Познаване на основните правила на движението през отделните части на денонощието.
4. Определяне на конфликтни участъци и съставяне на безопасни маршрути за движение свързани със скорост на движението на автомобил, мотоциклет, мотопед, велосипед, вкл. електрически скутери или ховърбордове.
5. Оценяване и анализиране на пътните ситуации, свързани със скорост на движението на моторни и пътни превозни средства (МПС и ППС).
6. Анализиране на действия на водача на МПС и ППС, според средствата за регулиране на движението.
7. Определяне на конфликтни участъци в извън населеното място и съставяне на безопасни маршрути за движение.
8. Познаване и разбиране на безопасното управление на моторни и пътни превозни средства.
9. Познаване и разбиране на нормативната уредба, произтичаща от Закона за движението по пътищата.
10. Повишаване на защитеността на учениците от транспортни произшествия и техните последствия чрез получаване на знания за приспособимостта към движението по пътищата с минимална вероятност за попадане в тях.
11. Критическо и конструктивно решаване на казуси, свързани с регулацията на безопасността на движението по пътищата.
12. Познаване на вредата ,прилагане на правилните действия и проявяване на нулева толерантност към използването на алкохол, наркотични и други упойващи вещества от участниците в движението по пътищата.
13. Намаляване на агресията на пътя и повишаване на толерантността между участниците в движението.
14. Познаване и оценяване на съвременните системи за безопасност и на приложенията на интелигентните транспортни системи.

Целите трябва да бъдат реализирани напълно и еднозначно като не се ограничават само в регламентирания минимален брой часове.

С програмното съдържание за VIII-X клас се завършва цикъла за изграждане и надграждане на знанията, уменията и отношенията придобити в предучилищното образование, началния и прогимназиалния етап на основното образование. То осигурява знания, умения и отношения за системата „Човек - пътно превозно средство - път” като се съобразява с психофизиологическите особености на учениците.

VIII КЛАС

Области на компетентност	Тематично направление	Тема	Очаквани резултати и нови понятия
Пътна среда	Движение извън населени места.	1. Движение извън населено място през деня. Ж.П прелези. Маневри на пътя. 2. Движение извън населено място през нощта и при различна видимост.	Разграничава извън населеното място от населено място. Познава и назовава основните елементи на пътя в извън населено място. Разграничава по показатели видове ж.п. прелези. Обяснява характерните особености на движението и маневрите на МПС, ППС, пешеходците и групи хора извън населено място през деня, нощта и при различна видимост. Преценява как трябва да реагира всеки един участник в движението при опасност. Преценява каква е видимостта за отделните участници в движението. * Ж.П прелези. Маневри.
Пътна среда	Превозни средства.	1. ППС и МПС. 2. Системи за пасивна и активна безопасност.	Познава и назовава отделните ППС и МПС; Изброява системи за активна и пасивна безопасност. *Системи за активна и пасивна защита.
Правила и култура на поведение на пътя.	Движението през отделните части на денонощието в извън населените места	1. Основни правила на движението през отделните части на денонощието в извън населените места.	Обяснява опасностите на движението през отделните части на денонощието в извън населените места. Обяснява как се предпазват пътниците в автомобила. Умее да сигнализира и комуникира с участниците в движението. Описва и оценява поведението си в конфликтни ситуации, като прилага положителни психологически модели.

МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

Решаването на различните видове задачи по БДП е необходимо да се свързва с детайлизирането на основните действия, влизащи в състава на уменията по безопасното движение по пътя. Задължителните действия, които трябва да владеят обучаваните и да ги изпълняват в хода на обучението по безопасно движение в училище са отделени, както следва:

Ориентиране с два основни компонента:

- ориентирани в реална пътна ситуация, което включва възприемане и анализ на постъпващата от външната среда информация, както и на собствената позиция в тази ситуация. Осъществява се на основата на познаване на значението на пътните сигнали и маркировки, както и на правилата за поведение на участниците в движението. Главните действащи характеристики за съблюдаване са обем и насоченост на вниманието, селективност, зрение, усещанията за цвят, форма, разстояние, движение, покой, слух, координираност на двигателните реакции;
- ориентирани по план или схема (безопасен маршрут за движение от дома до училището и обратно). То зависи от степента на развитие на абстрактно-символното мислене и възможностите за трансфер. Използва се при решаване на задачи за теоретичен анализ и обобщение.

Процесът на вземане на решения включва няколко последователни операции: анализ на ситуацията, анализ на собствената позиция, актуализиране на алтернативите за действие, избор на алтернатива, отговаряща на външните и вътрешни условия, изпълнение на избора, оценка на взетото решение и корекция на решението. Чрез обучението по БДП трябва да се постигне автоматизиране на всяка операция чрез многократни упражнения и довеждането на всички до взаимосвързан комплекс. Оценяването включва преценка на ситуацията и оценяване на поведението на участниците в нея, включително и на собственото, от гледна точка на личната безопасност. Оценява се степента на безконфликтност на елементите на ситуацията, последователността и вътрешната логика в поведението на участниците, съотнасяне на гледни точки (позиции) на различните участници в дадена ситуация. Самоконтролът се формира в хода на учебния процес като функция на под операционния контрол на учителя и външната регулация на действието.

В VIII клас обучението по БДП започва с конкретизиране на целите на обучението на ниво ученик като конкретизацията трябва да бъде еднозначна и контролируема, за да може целите да се използват за управление на познавателната дейност. Препоръчва се използването на определена таксономия, т.е. създаване на стройна система от педагогически цели, разпределени по категории и йерархични нива. В съдържанието на обучението трябва да се използва конкретната пътна среда, в която живеят, играят и учат учениците.

Основните методи са беседата, упражненията, демонстрацията, моделирането и анализи на ситуации, компютърни игри, интерактивни симулации, мозъчна атака, наблюдения, проучване и изготвяне на съобщения и доклади, свързани с различни пътни ситуации и етичните взаимоотношения на участниците в тях.

- В тази възрастова група за обучението са подходящи табла, слайдове, диапозитиви, учебни филми, учебни площадки, реални пътни ситуации във и извън населено място.

Индивидуалните средства за обучение се ограничават до учебни помагала, планове и схеми на населеното място и големи пътни възли учебно-помощна литература за учителя, нормативната уредба, регламентираща безопасното движение и др.

По време на обучението се препоръчва провеждане на занятия в подходящо оборудвана класна стая или кабинет по БДП, учебни площадки и полигони, близки кръстовища и спирка на обществения транспорт, извън населеното място, на пътя при различни атмосферни условия (намалена видимост - мъгла, сняг, дъжд), през деня и нощта - при екскурзии.

IX клас

Области на компетентност	Тематично направление	Тема	Очаквани резултати и нови понятия
Пътна среда.	Елементи на пътя Пътна маркировка.	Структура на пътя. Видове маркировка.	<p>Разпознава и назовава основните елементи на пътя.</p> <p>Разпознава и обяснява поставените пътни знаци.</p> <p>Отчита и обяснява пътната маркировка.</p> <p>Обяснява къде е местоположението и правилното място на отделните участници в движението.</p> <p>Анализира и оценява как трябва да реагира всеки един участник в движението при преминаване през кръстовище или пресичане на пътното платно.</p> <p>* Групи пътни знаци.</p>
	Пътни знаци.	1. Групи пътни знаци	
	Превозни средства.	Скорост на движение на МПС (автомобил, мотоциклет, мотопед, велосипед (вкл. ел. скутери, ховърбордове).	<p>Разпознава и назовава отделните ППС и МПС.</p> <p>Изброява системи за активна и пасивна безопасност.</p> <p>Обяснява как се предпазват пътниците в автомобила, водачите и пътниците на двуколесни превозни средства.</p> <p>Оценява скоростта, с която се движат МПС и ППС по пътя - съобразена или несъобразена скорост на движение по пътя.</p> <p>Определя движението на МПС при различните средства за регулиране на движението (маркировка, пътни знаци, светлинна сигнализация).</p> <p>* Съобразена и несъобразена скорост.</p>
Правила и култура на поведение на пътя.		Действия на водача, според средствата за регулиране на движението.	<p>Определя движението на МПС при различните средства за регулиране на движението (маркировка, пътни знаци, светлинна сигнализация).</p> <p>Анализира и оценява толератния от нетолерантния участник в пътното движение.</p> <p>Оценява ефективното общуване и разрешаване на конфликти като възможности за превенция на агресивно поведение на пътя. Прилага различни стратегии за справяне с конфликти.</p>

Х клас

Области на компетентност	Тематично направление	Тема	Очаквани резултати и нови понятия
Нормативно регулиране на движението по пътищата.	Категоризация на МПС. Правоспособност на водачите.	Категории МПС и свидетелства за тяхното управление	Знае категориите на МПС, определени в чл. 4 от Регламент (ЕС) № 168/2013. Знае изисквания за придобиване на свидетелство за управление на МПС. Знае минималната възраст на водача за управление на моторно превозно средство. *Временно отнемане на свидетелство временно отнемане на свидетелството за управление на моторно превозно средство на водач.
	Принудителни административни мерки.	Административни наказания за нарушителите	
Култура на поведение на пътя.	Влияние на алкохола, наркотиците и други упойващи вещества при управление на МПС.	Поведение на контролните органи при констатиране на нарушения от водачите на пътя.	Знае вредата на алкохола, наркотици и други упойващи вещества върху реакциите и поведението на пешеходеца и водача на МПС. Обяснява как влияе алкохола, наркотиците и други упойващи върху действията на пешеходеца и водача на МПС. Знае и изброява какви са правилните действия при контакт с лице ползвало алкохол, наркотици и други упойващи вещества.

МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

Решаването на различните видове задачи по БДП е необходимо да се свързва с детайлизирането на основните действия, влизащи в състава на уменията по безопасното движение по пътя. Задължителните действия, които трябва да владеят обучаваните и да ги изпълняват в хода на обучението по безопасно движение в училище са отделени, както следва:

Ориентиране с два основни компонента:

- ориентирание в реална пътна ситуация, което включва възприемане и анализ на постъпващата от външната среда информация, както и на собствената позиция в тази ситуация. Осъществява се на основата на познаване на значението на пътните сигнали и маркировки, както и на правилата за поведение на участниците в движението. Главните действащи характеристики за съблюдаване са обем и насоченост на вниманието, селективност, зрение, усещанията за цвят, форма, разстояние, движение, покой, слух, координираност на двигателните реакции;
- ориентирание по план или схема (безопасен маршрут за движение от дома до училището и обратно). То зависи от степента на развитие на абстрактно-символното мислене и възможностите за трансфер. Използва се при решаване на задачи за теоретичен анализ и обобщение.

Процесът на вземане на решения включва няколко последователни операции: анализ на ситуацията, анализ на собствената позиция, актуализиране на алтернативите за действие, избор на алтернатива, отговаряща на външните и вътрешни условия, изпълнение на избора, оценка на взетото решение и корекция на решението. Чрез обучението по БДП трябва да се постигне автоматизиране на всяка операция чрез многократни упражнения и довеждането на всички до взаимосвързан комплекс. Оценяването включва преценка на ситуацията и оценяване на поведението на участниците в нея, включително и на собственото, от гледна точка на личната безопасност. Оценява се степента на безконфликтност на елементите на ситуацията, последователността и вътрешната логика в поведението на участниците, съотнасяне на гледни точки (позиции) на различните участници в дадена ситуация. Самоконтролът се формира в хода на учебния процес като функция на под операционния контрол на учителя и външната регулация на действието.

В IX и X клас обучението по БДП започва с конкретизиране на целите на обучението на ниво ученик като конкретизацията трябва да бъде еднозначна и контролируема, за да може целите да се използват за управление на познавателната дейност. Препоръчва се използването на определена таксономия, т.е. създаване на стройна система от педагогически цели, разпределени по категории и йерархични нива. В съдържанието на обучението трябва да се използва конкретната пътна среда, в която живеят, играят и учат учениците.

Основните методи са беседата, упражненията, демонстрацията, моделирането и анализи на ситуации, компютърни игри, интерактивни симулации, мозъчна атака, наблюдения, проучване и изготвяне на съобщения и доклади, свързани с различни пътни ситуации и етичните взаимоотношения на участниците в тях.

В тази възрастова група за обучението са подходящи табла, слайдове, диапозитиви, учебни филми, учебни площадки, реални пътни ситуации във и извън населено място.

Индивидуалните средства за обучение се ограничават до учебни помагала, планове и схеми на населеното място и големи пътни възли учебно-помощна литература за учителя, нормативната уредба, регламентираща безопасното движение и др.

По време на обучението се препоръчва провеждане на занятия в подходящо оборудвана класна стая или кабинет по БДП, учебни площадки и полигони, близки кръстовища и спирка на обществения транспорт.

III. XI КЛАС Модул „Пешеходци и водачи за толерантност на пътя”

С програмното съдържание в XI клас се създават предпоставки за безопасно поведение на пътя на основата на критерии

С стандарти и определяне на гледната точка по обсъждан проблем, насочен към пешеходците и поведението на водачите спрямо пешеходците.

Теми	Казуси	Очаквани резултати
<p>1. Транспортна култура и дисциплина на пешеходците и водачите.</p> <p>2. Особени правила за някои участници в движението.</p> <p>3. Пътнотранспортни произшествия.</p> <p>4. Правомощия на органите за контрол на движението по пътищата.</p>	<p>Решава казуси за: поведението на пешеходците и на отношенията на водачите към тях; равноправните условия за движение на пешеходците в населените места; контрола по спазване на правилата за движение;</p> <p>за предимствата на МПС снабдени със съвременни системи за безопасност - ABS, ESP, ASR, TCS, Pre-Safe, SAFETEC и други; оказване на помощ на пострадалите при ПТП; етично поведение на органите за контрол на движението по пътищата;</p>	<p>1.Знае правата и задълженията на пешеходците и на водачите към тях;</p> <p>2.Прави анализ на влиянието от използването на мобилните телефони или други електронни устройства по време на движение.</p> <p>3.Познава и разграничава различни условия за движение на пешеходците в населените места, включително и на условията за движението на пътя за хората с увреждания;</p> <p>4.Изброява принудителни административни мерки;</p> <p>5.Представя мултимейна презентация за предимствата на МПС снабдени със съвременни системи за безопасност - ABS, ESP, ASR, TCS, Pre-Safe, SAFETEC и други;</p> <p>6.Участва в национални кампании за опазване живота и здравето на пешеходците в пътното движение;</p> <p>7.Знае какво трябва да съдържа „аптечката” на моторното превозно средство.</p> <p>8.Умее да оказва помощ на пострадалите при ПТП;</p> <p>9.Знае правата и задължения на службите за контрол на движението по пътищата;</p>

МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

В обучението се отчита спецификата на юношеството в този период, която е свързана с емоционалната му и социална зрелост на личността на ученика, насочена към планиране на бъдещите действия за успешното реализиране в социалната среда след завършване на средното образование.

Конкретизацията в обучението е еднозначна и контролируема за да може целите да се използват за управление на познавателната дейност в посока на провеждане на диалог и решаване на казуси.

Препоръчва се използването на понятийния апарат и на часове от различните тематични направления за придобиване на компетентностите по толерантност и интеркултурен диалог, безопасност на движението по пътищата, оказване на първа помощ, превенция на насилието, справяне с гнева и агресията и мирно решаване на конфликти.

и обучението трябва да се използват конкретни пътни ситуации, оценки на вещи лица при ПТП, съдебни решения и т.н. Основните методи трябва да са активни, като се препоръчват: моделиране и анализ на ситуации, интерактивни симулации, наблюдения, проучване и изготвяне на съобщения и доклади, свързани с различни пътни ситуации и етичните взаимоотношения на участниците в тях, възлагане на роли и модели на поведение.

IV. XII КЛАС - Модул „Устойчива безопасност на пътя”

С програмното съдържание за XII клас се създават предпоставки за формиране на съждения на основата на критерии и стандарти и определяне на гледната точка по обсъждан проблем, насочен към поведението на водачите на МПС и ППС.

Теми	Казуси	Очаквани резултати
1. Транспортна култура и дисциплина на пешеходците и водачите. 2. Пътно-транспортни произшествия – рискове и злоупотреби на пътя. 3. Правомощия на органите за контрол на движението по пътищата.	Решава казуси за: поведението на зрелостниците, на отношенията на водачите на МПС и на органите за контрол на движението по пътищата в периода на абитуренските балове; спазване на правилата за движение по пътищата, абстрахирайки се от влиянието на връстниците си и от другите участници в движението по пътищата; рисковете от злополука на пътя и на възможностите за приемане на рискове; за предимствата на МПС снабдени със съвременни системи за	1. Създава статия за поведението и толерантността на зрелостниците като участници в движението по пътищата. 2. Анализира поведението на връстниците си и на другите участници в движението по пътищата във връзка спазването на правилата за движение по пътищата. 3. Знае рисковете от злополука на пътя и на възможностите за приемане на рискове. 4. Представя мултимейна презентация - предимствата на МПС снабдени със съвременни системи за безопасност - ABS, ESP, ASR, TCS, Pre-Safe, SAFETEC и други;

	<p>безопасност - ABS, ESP, ASR, TCS, Pre-Safe, SAFETEC и други;</p> <p>приложенията на интелигентните транспортни системи;</p> <p>скоростта на движение на МПС и влияето ѝ върху спирачния път, спазване на дистанцията; спазване на скоростта, с която трябва да се движи при различни пътни условия като в населеното и извън населеното място, автомагистрала и др.;</p> <p>управлението на автомобила при различни пътни условия като проливен дъжд, големи локви, мъгла и др.;</p> <p>пътна настилка с малка и голяма стойност на коефициента на сцепление на пътя с колелата на МПС;</p> <p>неподкупност и поведение, недопускащо прояви на корупция</p>	<p>- приложенията на интелигентните транспортни системи;</p> <p>5. Разработва графика, изобразяваща скоростта на движение на МПС и влияето ѝ върху дължината на спирачния път.</p> <p>6. Създава тестови задачи само с един възможен верен отговор за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спазване на скоростта, с която трябва да се движи МПС или ППС при различни пътни условия; - действията на водача на МПС при различни пътни условия и при пътна настилка с малка и голяма стойност на коефициента на сцепление на пътя с колелата на МПС; <p>7. Описва и формира гледната точка по дискутиран проблем за поведение на неподкупност и на поведение, недопускащо прояви на корупция от участниците в движението по пътищата и органите за контрол на движението по пътищата.</p>
--	--	---

МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

В обучението на ниво ученик се конкретизират целите на обучението и задачите за рашаването на казуси. Постигането на очакваните резултати е обвързано с познаването на стандартите и изискванията на нормативната уредба и личния опит придобит в реална пътна среда. Обучението трябва да бъде ориентирано към удовлетворяване на емоционалната и социална зрелост на личността на ученика и да подмага усилията му за планиране на бъдещите действия за успешното му реализиране в социалната среда.

Конкретизацията трябва да бъде еднозначна и контролируема за да може целите да се използват за управление на познавателната дейност.

Като съдържание на обучението трябва да се използват конкретни пътни ситуации, оценки на вещи лица при ПТП, съдебни решения и т.н. Основните методи трябва да са активни, като се препоръчват: беседа, упражнения, демонстрация, моделиране и анализ на ситуации, интерактивни симулации, наблюдения, проучване и изготвяне на съобщения и доклади, свързани с различни пътни ситуации и етичните взаимоотношения на участниците в тях, възлагане на ролеви игри.

По време на обучението се препоръчва провеждане на занятия в подходящо оборудвана класна стая или кабинет по БДП, учебни площадки и полигони, близки кръстовища и спирка на обществения транспорт, вкл. с участие на външни специалисти от Пътна полиция, БЧК, вещи лица и др.